TÜRKİYE'NİN DOĞAL GAZ TİCARETİNDE DÖNÜŞÜM: İTHALATTAN İHRACATA

BÜŞRA ZEYNEP ÖZDEMİR

- Türkiye'nin doğal gaz piyasasında güncel durum nedir?
- EPDK'nin LNG ihracatına ilişkin yeni düzenlemesi ne anlama geliyor?
- Bu düzenleme Türkiye'nin enerji ticaret merkezi olma hedefi açısından neden önemli?

GİRİŞ

Fosil enerji kaynakları arasında karbon yoğunluğu en az olan doğal gaz, yüzyılın ortasına dek Net Sıfır hedefine ulaşmada geçiş yakıtı olarak kabul ediliyor. Çok sayıda ülke kesintisiz elektrik teminiyle baz yük oluşturan doğal gaz kombine çevrim santrallerinin kurulu güçlerindeki yerini koruma ve hatta artırma yönünde bir strateji izliyor. Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında arz güvenliğinin hayati önemiyle bir kez daha sert bir şekilde yüzleşen AB dahi dünyanın ilk iklim nötr kıtası olmayı hedeflemesine ve bu hedefe ulaşmak için de oldukça iddialı enerji politikaları benimsemesine rağmen doğal gazı iklim finansmanından yararlanan enerji kaynakları arasında göstermeye başlamıştır.[1]

Böylesi bir ortamda ülkelerin –bilhassa gaz tedarikinde dışa bağımlı olanların– kendi sınırları içinde doğal gaz potansiyellerini hayata geçirme yönünde attıkları adımlar daha fazla anlam kazanıyor. Bu ülkelerden biri olan Türkiye 2017'den bu yana hem kara alanlarında hem de filosuna kattığı derin deniz arama ve sondaj gemileriyle denizlerde hidrokarbon üretimine yönelmesiyle Sakarya Gaz Sahası gibi döneminin en büyük doğal gaz rezervlerinden birini keşfetmiştir. Rekor bir sürede sahada üretime başlayarak sisteme gaz akışı sağlayan Türkiye ürettiği gazı ihraç etmeye hazırlanıyor. Halihazırda sınırlı miktarda gaz ihraç eden Türkiye bu miktarı artırarak bir yandan enerji ithalat faturasını düşürürken diğer yandan da gaz ithalatçısı ülkeler için alternatif oluşturarak gaz arz güvenliğine katkı sağlamayı planlıyor.

TÜRKİYE'NİN DOĞAL GAZ PİYASASINDA GÜNCEL DURUM[2]

Doğal gaz, Türkiye'nin toplam enerji tüketimi ve elektrik enerjisi üretiminde en fazla paya sahip olan ikinci enerji kaynağıdır.[3] Elektrik enerjisi üretiminden ısıtmaya,

1 "EU Taxonomy: Complementary Climate Delegated Act to Accelerate Decarbonisation", Avrupa Komisyonu, 11 Temmuz 2022, https://finance.ec.europa.eu/publications/eu-taxonomy-complementary-climate-delegated-act-accelerate-decarbonisation_en, (Erişim tarihi: 24 Ekim 2025).

2 Bu bölümde kullanılan veriler EPDK'nin Doğal Gaz Piyasası 2024 Sektör Raporu'ndan alınmıştır. Bkz. "Doğal Gaz Piyasası 2024 Sektör Raporu", EPDK, (2025), https://www.epdk.gov.tr/Detay/DownloadDocument?id=-di3gdUtTWpM=, (Erişim tarihi: 25 Ekim 2025).

3 2024 verilerine göre sırasıyla toplam enerji tüketiminde yüzde 26,1; elektrik enerjisi üretiminde yüzde 18,9.

BÜŞRA ZEYNEP ÖZDEMİR

2013'te İzmir Ekonomi Üniversitesi İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2016'da aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden sürdürülebilir enerji alanında yüksek lisans derecesini "European Energy Union: A Further Step Ahead or Reorganization?" isimli tez çalışmasıyla almıştır. Doktora eğitimine Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler programında devam eden Özdemir, Ocak 2017'den bu yana SETA'da çalışmaktadır. *Dünya Enerji Trendleri: Rezervler, Kaynaklar ve Politikalar* kitabının editörlerinden olan Özdemir çok sayıda Türkçe ve İngilizce kitap bölümü, rapor, analiz ve köşe yazısı kaleme almıştır.

sanayiden hane tüketimine çeşitli alanlarda kullanılan doğal gazın tedarikinin tamamı için uzunca bir süre ithal kaynaklara başvurulmuştur.[4] Sırasıyla Rusya, Azerbaycan ve İran'dan boru hatları aracılığıyla ithal edilen doğal gaz toplam ithalatın önemli bir kısmını oluşturmaktadır.[5] 2024'te ithal edilen toplam boru gazı miktarı 39,6 milyar metreküple toplam ithalatın yüzde 76'sına denk gelmiştir. Bunun yanında arz güvenliğini artırmak için sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) da ithal edilmektedir. Türkiye ikisi kara terminali ve ikisi yüzer terminal olmak üzere toplam dört yeniden gazlaştırma tesisi aracılığıyla LNG ithalatı yapmaktadır. 2024'te en fazla LNG yaklaşık 5,6 milyar metreküple ABD'den ve yaklaşık 5,4 milyar metreküple Cezayir'den ithal edilmiştir.[6] Aynı yıl toplam LNG ithalatı 12,6 milyar metreküp olmuş ve bu miktar Türkiye'nin toplam doğal gaz ithalatının yüzde 24'ünü oluşturmuştur. Türkiye spot piyasalardan ithal ettiği gazı hem iç piyasada tüketmekte hem de Bulgaristan, Macaristan, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'a yeniden ihraç etmek için kullanmaktadır. 2024'te bu ülkelere toplam 1,8 milyar metreküp doğal gaz ihraç edilmiştir.

Doğal gaz depolama tesisleri inşa edilmesi arz güvenliğini artırmak için başvurulan bir diğer yöntemdir. 2024'te BOTAŞ bünyesinde faaliyet gösteren Silivri Doğal Gaz Depolama Tesisi ve Tuz Gölü Yer Altı Depolama Tesisi'nin toplam kapasitesi 5,8 milyar metreküpe ulaşmıştır.[7] Bahse konu depolar arz esnekliği sağlayarak enerji güvenliğini artırmanın yanı sıra ihracata katkı sunma potansiyeline de sahiptir.

Dışa bağımlılığını azaltmak ve enerji arz güvenliğini artırmak için kendi petrol ve doğal gaz rezervlerini de keşfederek ekonomiye kazandırmaya odaklanan Türkiye, Karadeniz'de keşfedilen Sakarya Gaz Sahası ile doğal gaz üretimini önemli ölçüde artırmıştır. Keşfedildiği yıl dünya genelinde açık denizlerde bulunan en yüksek rezerve sahip saha olan Sakarya Gaz Sahası'nın üretime alınması öncesinde 2022'de 380 milyon metreküp olan doğal gaz üretimi 2024 sonunda 2,2 milyar metreküpü aşmıştır. Yalnızca sahada yapılan üretim toplam üretimin yüzde 79'unu oluşturmuştur. Sahadaki üretimin, yeni kuyuların açılmasının yanı sıra filosuna katılan yüzer üretim tesisinin 2026'da devreye alınmasıyla birlikte katlanarak artması planlanıyor. Kısa sürede iki katına çıkacağı öngörülen üretimin bölgedeki potansiyel taşıyan diğer sahalarla birlikte artması muhtemel görülüyor. Üretime alınmasının ardından öncelikli olarak iç tüketimi karşılamak üzere sisteme aktarılan Sakarya Gaz Sahası'nın 10 Ekim 2025'teki ihracat düzenlemesiyle ihraç edilmesinin önü de açılıyor.

EPDK'NİN LNG İHRACAT DÜZENLEMESİ

Türkiye 1994'ten bu yana arz güvenliğini artırmak adına LNG ithal ediyor. BOTAŞ tarafından işletmeye alınan ilk yeniden gazlaştırma terminali olan Marmara Ereğlisi LNG Terminali ilk ithalatını Cezayir'den yapmışken günümüzde toplam dört yeniden gazlaştırma terminaliyle çok sayıda ülkeden LNG ithal ediyor. 10 Ekim 2025'te EPDK'nin Doğal Gaz Piyasası Kanunu kapsamında yaptığı düzenleme ise Türkiye için yeni bir dönemin başlangıcına işaret ediyor.

Türkiye'nin ürettiği doğal gazı ihraç edebilmesine yönelik ilk yasal düzenleme Mayıs 2024'te yapılmıştı.[8] Üretilen gazın sıvılaştırılarak yurt dışına ihraç edilmesine imkan sağlayan bu düzenleme 10 Ekim'deki son kararla yeni bir noktaya taşındı. Bu yeni düzenleme Türkiye'nin Sakarya Gaz Sahası başta olmak üzere doğal gaz sahalarında üretilen gazın ihracatı için tüzel kişileri doğal gaz sıvılaştırma faaliyeti yapmak üzere lisans başvurusunda bulunmaya davet ediyor. Böylelikle özel şirketler tarafından doğal gaz sıvılaştırma tesisleri kurulmasının önü açılıyor. Öncelikli olarak Sakarya Gaz Sahası'nda üretilen gazın söz konusu tesislerde yüksek basınçla sıvılaştırılarak tankerlere yüklenmesi

4 İthalatın tüketime oranı uzun yıllar yüzde 99'a yakındır.

5 2024 verilerine göre Rusya'dan 21,6 milyar metreküp, Azerbaycan'dan 11,5 milyar metreküp, İran'dan ise 7 milyar metreküp boru gazı ithal edilmiştir.

6 Cezayir'den ithal edilen doğal gaz uzun dönemli kontrata dayanırken ABD kaynaklı doğal gaz ise spot piyasadan alınmıştır.

7 "Doğal Gaz Besleme Kapasitesi 170 Milyon Metreküpe Çıkacak", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 1 Mayıs 2024, https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=21289, (Erişim tarihi: 25 Ekim 2025).

8 Bkz. "Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", *Resmi Gazete*, Sayı: 32543, 11 Mayıs 2024, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/05/20240511-1.htm, (Erişim tarihi: 25 Ekim 2025).

ve uluslararası piyasalardaki alıcılarıyla buluşturulması planlanıyor. İlerleyen dönemlerde yeni keşiflerin gerçekleşmesiyle birlikte daha çok sayıdaki sahada üretilen doğal gazın ihraç edilmesinin yolu da açılıyor.

EPDK'nin kararıyla doğal gaz arz güvenliğini artırmak ve depolama faaliyetini desteklemek amacıyla üçüncü tarafların gaz depolama tesislerine ulaşımının sağlanması da hedefleniyor. Bu sayede BOTAŞ dışında doğal gaz ithal eden tüzel kişilerin doğal gaz depolarının doluluğu ve kapasitelerinin genişletilmesine katkı sağlaması da beklenebilir.

TÜRKİYE'NİN ENERJİ TİCARET MERKEZİ OLMA HEDEFİ AÇISINDAN ALINAN KARARIN ÖNEMİ

Türkiye 2017'de ilan ettiği Milli Enerji ve Maden Politikası ile başta doğal gaz olmak üzere enerjinin hemen her alanında ticaret merkezi oluşturmayı hedeflemiştir. Bulunduğu coğrafyanın sağladığı avantajları kullanarak hidrokarbon zengini komşularından doğal gaz ithal eden Türkiye söz konusu ithalatının yalnızca iç piyasada tüketilmesini değil aynı zamanda ihraç edilmesini de planlıyor.

Ticaret merkezi olmak için başlıca kriterlerden biri olan "enterkonneksiyon" Türkiye'nin mevcut altyapısını tanımlayan unsurlardan biridir. Halihazırda Türkiye üç farklı tedarikçiden gaz ithal eden boru hatları ve dört LNG terminalinin yanı sıra Güney Gaz Koridoru, TürkAkım ve Türkiye-Yunanistan enterkonneksiyonu gibi Avrupa'ya doğal gaz ileten boru hatlarına da ev sahipliği yapıyor. Bu stratejik altyapısıyla bölgesinde güvenli, uygun fiyatlı ve kesintisiz gaz temininin sağlanması için en uygun aday olarak öne çıkıyor.

Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP), TürkAkım-2 gibi transit boru hatları da kritik önem arz ediyor. Ancak iç piyasa tüketimine yönelik tasarlanan boru hatlarının uzun dönemli gaz kontratlarının ithal edilen gazı yeniden ihraç edebilecek şekilde düzenlenmesi de ticaret merkezi hedefi için elzemdir. 2025 sonunda 16 milyar metreküp kapasiteli Mavi Akım'ın ve 2026 sonunda da 10 milyar kapasiteli İran kontratı süresinin dolmasıyla yenilenecek anlaşmaların yeniden ihracata imkan sağlayacak şekilde güncellenmesi planlanıyor. İlerleyen dönemlerde gaz ithalatını konu edinen diğer kontratlarda da aynı yöntemin izlenmesiyle doğal gaz borsasının derinliğinin artırılması ve konumunun güçlendirilmesi öngörülüyor.

Bir diğer kriter olan "likidite" ise sanal bir ticaret noktasının mevcudiyetini gerektiriyor. 2018'de Enerji Piyasaları İşletme A.Ş. bünyesinde kurulan Organize Toptan Doğal Gaz Satış Piyasası gazın gazla rekabet ettiği ve fiyatının belirlendiği bir merkez olması adına atılan en önemli adımlardan biridir. Bölgesinin en büyük doğal gaz pazarlarından biri olan Türkiye kurduğu bu yapıyla bölgesinde doğal gaz borsasına sahip tek ülke konumuna gelmiştir.

Piyasanın ve likiditenin şeffaf ticaret mevzuatıyla desteklenmesi de ticaret merkezi hüviyeti için olmazsa olmaz niteliktedir. Son yıllarda EPDK bünyesinde alınan kararlarla gerekli yasal çerçeve adım adım oluşturuluyor. Bu sürecin tüm paydaşların görüşleri alınarak hızlandırılması finansal güvenlik sağlayarak çok sayıda yatırımcıyı harekete geçirecektir. Bir sıvılaştırma terminali inşasının ortalama dört yılda tamamlandığı göz önünde bulundurulduğunda ticaret merkezi hedefine ulaşmak için yasal çerçevenin mümkün olduğunca hızlı bir şekilde tamamlanması önem arz ediyor.

Hidrokarbon üreticisi olmak ticaret merkezi olmak için bir zorunluluk arz etmemesine karşılık aktörlerin elini güçlendirdiği de açıktır. İthal edilen gaza bağlı olunmaması, iç piyasada üretilen gazın sabit miktarda ve kesintisiz olarak hub bünyesinde toplanması, riskleri minimize ederek merkezin güvenilirliğini artırmaktadır. Hollanda'nın uzun yıllar doğal gaz üreticisi ve ihracatçısı olması Avrupa'nın en yüksek derinlikli piyasalarından biri olan TTF'nin (Title Transfer Facility) oluşturulmasında ülkenin konumunu güçlendiren temel unsur olmuştur. Şeyl devrimi sonrası en büyük doğal gaz üreticisi haline gelen ABD de Henry Hub bünyesinde oluşan görece düşük fiyatları büyük ölçüde doğal gaz üretimine borçludur. Bu noktada Sakarya Gaz Sahası'nın keşfi hem rezervin büyüklüğü hem piyasanın yakınında konumlanmış olması hem de rekor sürede üretime

alınmasıyla Türkiye'nin ticaret merkezi olma hedefinde stratejik önem taşıyor. Her geçen gün artış trendini sürdüren kendi ürettiği gazı ihraç edebilecek olması Türkiye için hem kesintisiz arz hem de ithalat anlaşmalarında pazarlık kozu anlamına geliyor. Bu sayede hem iç piyasa hem de çevredeki ithalatçı ülkeler için uygun maliyetli gaz ticareti yapılması öngörülüyor.

SONUÇ

Türkiye çok sayıdaki ülkeden doğal gaz ithal etmesine imkan sağlayan altyapısıyla ithal ettiği gazı bünyesinde toplayan, depolayan ve talep eden pazarlara hem boru gazı hem de LNG olarak ihraç eden bir ticaret merkezi oluşturma yönündeki adımlarını hızlandırıyor. Yakın zamanda ABD'li şirketlerle imzalanan uzun dönemli LNG kontratları gibi ticaret hamleleriyle piyasasının derinliğini her geçen gün daha da artırarak ticaret merkezi hüviyetine bir adım daha yaklaşıyor. Kendi ürettiği gazı da ihraç ederek doğal gaz ithal ettiği ülkelere karşı elini güçlendirirken bölgesindeki arz güvenliğinin artırılmasına katkı sağlamayı da hedefliyor.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.